

79. A magyar nagykövetség munkatársának feljegyzése a Nagyvárad Tartományban történt látogatása során szerzett benyomásokról és tapasztalatokról. Bukarest, 1963.

A fogadtatás úgy, mint az elmúlt években, elvtársi, baráti jellegű volt, azonban a politikai légkör a funkcionáriusok között is bizonyos értelemben feszült. Ennek értelmét és lényegét később, a négy szemközti beszélgetések során megértettük. Ezek a beszélgetések őszinte légkörben zajlottak le, amelynek alapját adta az immár 7 éves személyes elvtársi, sőt baráti tendencia [*sic!*] is. E beszélgetésekből a főbb gondolatok a következők:

1.) Az 1960-as moszkvai tanácskozás után a tartományi aktivisták részére (kb. 80–100 fő) információt tartottak, mely szerint Nemes Dezső elvtárs, amikor a közös kiáltványt szövegezték, felvetette a magyar határkérdést oly értelemben, hogy a kiáltványnál a szöveget úgy kell megfogalmazni, hogy lehetőséget biztosítson egy későbbi határkorrigálásra. Nemes Dezső elvtárs aláhúzta, hogy ez nem az ő személyes véleménye, hanem a Politikai Bizottság állásfoglalása.

2.) Elmondásuk szerint utána megkezdődött a különböző vezető területeken lévő magyar nemzetiségű kommunisták leváltása. Leváltottak, helyesebben más területre, vagy belső Romániába helyeztek több magyar nemzetiségű funkcionáriust. Pl. az államvédelmi megyei parancsnok, a szakszervezet megyei vezetője, az ifjúság megyei vezetője, több tanácsi funkcionárius, Nagyvárad városi tanácsának elnöke, stb.

3.) Utána több intézkedés történt, amely meglátásuk szerint e területnek intenzívebb románosítását célozza. Pl. a legutóbbi kimutatások szerint Nagyvárad lakosságának csak 52%-a magyar.¹ Ez úgy jött létre, hogy Nagyvárad környékén lévő román községeket Nagyváradhoz csatolták, de egyetlen egy magyar községet sem. Pl. van román község, amely Nagyváradtól 25 km-re fekszik, s a városhoz van csatolva, magyar község, amely 5 km-re fekszik, nincs a városhoz csatolva.

4.) Az elmúlt évben kiadtak egy belső pártutasítást, mely szerint a párton belüli oktatásnál az oktatási nyelvnek románnak kell lenni. Az utóbbi időben az oktatási anyagból a leninizmus nemzeti kérdésekkel kapcsolatos tananyagát nem oktatják. Taggyűléseken is megkívánják, hogy románul beszéljenek. Ha valaki magyarul szól hozzá, a választ románul adják meg.

5.) Van egy belső pártutasításuk, mely szerint a párttag felvétel területén szorgalmazni kell, hogy elsősorban a román nemzetiségű lakosság köréből kerüljenek ki. A magyar nemzetiségűekkel szemben emelik a követelményeket, gyakorlatilag csökkentik a lehetőségét, hogy a pártba bekerüljenek. [...]²

9.) A mostani helyzet miatt sok magyar nemzetiségű funkcionárius eléggé elkeseredett állapotban van.

10.) A különálló magyar iskolákat megszüntették, román és magyarnyelvű oktatás folyik. A városban szóbeszéd tárgyát képezi, hogy Nagyváradon a legveszélyesebb funkció a magyar irodalom tanári funkció. Elmondásuk szerint az utóbbi években több tanárral szemben volt eljárás. Minden tanévben 3-4 olyan eset van, amikor fiatal magyar diákokkal szemben eljárás indul nacionalista szervezkedés címén.

11.) Egyik funkcionárius elmondotta, hogy rokoni látogatáson voltak nála Magyarországról, s az engedélyük csak Nagyváradig szólt. Mivel a rokona szerette volna megnézni Bukarestet, felkísérte. Útközben igazoltatták, s azonnal visszaküldték rokonát. Őt pénzbelileg

¹ Az 1956-os népszámlálás szerint Nagyváradon 59,8%, az 1966-os szerint pedig 52,4% volt a magyarok aránya.

² A 6-8. pontokat, amelyekben a KGST-vel, ill. Románia külpolitikájával kapcsolatos vélemények olvashatóak, nem közöljük.

megbüntették és közölték velem, hogy több évig nem utazhat Magyarországra, nem kap útlevelet. Az illető tartományi pártbizottsági tag. [...]³

Egyéb észrevételek:

1.) Személyes tapasztalatom: pl. Nagyváradon 1959-ben amikor jártam, az üzleteknek kb. felén magyar felírás is található volt. Azóta a kereskedői táblákat kicserélték és elvéve találni egy-két táblát (az is régi), ahol az üzlet neve magyarul is ki van írva.

2.) Ugyancsak 1959-ben a felvonuláson jelentős számú magyar feliratú táblával lehetett találkozni. A most megtartott felvonuláson (amely kb. 2 órahosszat tartott) 2 táblát láttunk, s 2 csoport kiabálta magyarul a jelszavakat.

3.) A felvonulás régi szellemben van megszervezve. A tribün előtt helyezkedett el a hangulat-brigád, mely a jelszavakat kiabálta, s intésre hurrázott. (A helyzet komikuma volt, hogy a mellettünk álló egyik megyei titkár volt a vezénylő). A felvonulók papírról olvasták fel a jelszavakat. A felvonulók mellett aktivisták voltak, akik vezényelték a jelszavak kiabálását és a hurrázást. Lehetett tapasztalni spontán megnyilvánulásokat is, de általában az első 3 sor, ahol a vezetők voltak, az volt a hangulat-brigád.

4.) Több elvtárs elmondotta, hogy állami helyen, általában közületi szerveknél, ha magyarul kérdeznek, románul válaszolnak, s több esetben úgy tesznek, mintha nem értenének magyarul.

5.) Közölték velünk, hogy a romániai szovjet emlékműnél általunk elhelyezett koszorút – melyen piros-fehér-zöld szalag van – sokan elmennek megnézni, szinte kissé demonstráció számba megy. Egy illető elmondotta, hogy a feleségével összeveszett, mert az is el akart menni oda megnézni, s mondta, hogy ebből neki kellemetlensége lesz, ne csinálja. Kissé ironikusan jegyezték meg, hogy távozásunk után 24 órával a szalagok el fognak tűnni, mert eddig minden évben a delegációk távozása után átrendezték a koszorúkat, s ennek eredményeképpen a magyar színű szalag eltűnt.

6.) Megfigyelésünk szerint a koszorúzáskor a szovjet emlékműnél a lakosság feltűnően nagyobb számban vett részt, mint a román emlékmű megkoszorúzásánál.

7.) Aradon rövid városnézés történt. Beszélgetés során felmerült a 13 aradi vértanú szobrának megtekintése. Kísérőink nem tudták megmondani, hogy hova vitték a szobrot. Az utcán ők kérdeztek meg egy járőrelőt magyarul, aki a következőket válaszolta: „a románoknak több eszük van, mint a magyaroknak, mert az aradi vértanúk szobrát kidobták a város főteréről és az ő szobrukat állították oda.”

Ezután az epizód után kísérőink mindenfajta érdeklődést abbahagytak. [...]⁴

Olvashatatlan név

MOL, az MSZMP KB Külügyi Osztálya iratai, M-KS 288. fond, 32/1963/4. ő. e., 150-155. o., gépirat.

3 A kihagyott részben egy vállalatnál és egy állami gazdaságban tett látogatáson tapasztalt olvashatók.

4 A feljegyzés végét – melyben a magyar diplomata arra utal, hogy a meglátogatott helyeken „feszült légkört” érzékel – nem közöljük.